هم‌نواز
۳
گزیده‌ی ۲۱ قطعه از استاد منصور نریمان
برای نی

آوانویسی و اجرای ساز نی
سیامک جهانگیری

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۴۰۱

فهرست

پیش‌گفتار ۷
گستره‌ی صوتی ساز نی ۸
جدول قطعات و کوک سازها ۹

۱. سروناز (ابوعطا) 05:46 ..... ۱۰
۲. شورانگیز (ابوعطا) 01:43 ..... ۱۵
۳. تمنا (افشاری) 06:21 ..... ۱۷
۴. سحر (افشاری) 01:42 ..... ۲۱
۵. مرغ حق (دشتی) 03:41 ..... ۲۲
۶. خوش‌نوا (نوا) 03:38 ..... ۲۴
۷. رنگ خوش‌نوا (نوا) 01:00 ..... ۲۷
۸. پیک سحری (همایون) 02:31 ..... ۲۸
۹. گفتگو (همایون) 01:32 ..... ۳۰
۱۰. گل‌افشان (همایون) 01:59 ..... ۳۱
۱۱. گل‌ریزان (اصفهان) 01:34 ..... ۳۳
۱۲. چهارمضراب (اصفهان) 02:58 ..... ۳۴

۱۳. خاطره (اصفهان) 01:52 ۳۷
۱۴. صنوبر (اصفهان) 02:10 ۳۹
۱۵. افق (سه‌گاه) 02:01 ۴۱
۱۶. ساقی (مخالف سه‌گاه) 02:14 ۴۳
۱۷. دست‌افشان (سه‌گاه) 01:39 ۴۵
۱۸ تندباد (چهارگاه) 06:12 ۴۷
۱۹. رنگ چهارگاه 01:05 ۵۲
۲۰. شیدا (ماهور) 02:33 ۵۳
۲۱. چهارمضراب ماهور 02:10 ۵۵
منابع ۵۶

این مجموعه تقدیم است
به استاد منصور نریمان

پیشگفتار

در ادامه و راستای مجموعه‌های پیشین *همنواز* این بار نیز در *همنواز ۳* با هدف تدوین و گردآوری قطعات موسیقی کلاسیک ایرانی برای نی جهت افزودن به کارگان اجراییِ این ساز، با تمرکز بر آثاری از استاد منصور نریمان، نوازنده‌ی صاحب‌نامِ عود، قطعاتی در فرم‌ها و مُدهای رایج در موسیقی دستگاهی ایران انتخاب و تدوین گردیده تا با توجه به توانایی‌های اجراییَ ساز عود بتوان آن را برای ساز نی به‌عنوان همنواز در ترکیب قرار داد.

در این انتخاب نهایت تلاش بر این بوده تا ساز نی با چالش‌هایی همچون ترکیب صداها در مناطق صوتی مختلفِ این دو ساز، اجرای فواصل مشکل برای ساز نی، همپوشانی دو ساز به لحاظ شیوش و گستره‌ی صوتی در روند نغمگی و حتی گاهی عدم همپوشانی صداها، توازن دینامیکی در بخش‌های گوناگونِ دو ساز و در نهایت دستیابی به ترجمانی منطقی در ترکیب این دو دست یافت.

لازم به ذکر است در این مجموعه برخلاف کتاب‌های پیشینِ *همنواز* (*همنواز ۱: ۱۸ قطعه برای همنوازی ساز نی و سازهای کلاسیک ایران*؛ ماهور، ۱۳۹۷/ *همنواز ۲: ۲۵ قطعه از استاد فرامرز پایور برای نی*؛ ماهور، ۱۳۹۹) هیچ تغییرِ مبنایی در اجرای مایه‌ها صورت نپذیرفته و، در واقع، انتقالی، از لحاظِ مبنایی، در ساز نی وجود ندارد و تمامی قطعات با نیِ دو=دو اجرا شده است.

ضمناً در برخی چهارمضراب‌ها (برای نمونه: چهارمضراب‌های ماهور و اصفهان)، بر خلاف معمول، فیگور اصلی پایه‌ی چهارمضراب توسط نی اجرا شده تا صرفاً بتواند مقایسه‌ای باشد برای شنیدن و اجرای فرم پایه‌ی مضراب‌هایی از این دست که معمولاً در اجرا می‌توان آن را به ساز مضرابی (در اینجا عود با همراهی تمبک) واگذار کرد. در برخی از قطعات به فراخور حس اجرا، تندای قطعه نسبت به اصل آن کمی تغییر کرده است.

در خاتمه از یاسمین شاه‌حسینی، نوازنده‌ی جوان و توانای عود، به‌خاطر همکاری و همراهی‌اش کمال سپاس را دارم. همچنین از جناب آقای محمد موسوی، مدیر محترم مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـهنری ماهور، که در تمام این سال‌ها زحمت انتشار بسیاری از آثارم را به‌عهده داشته‌اند و این بار نیز امکانِ انتشارِ این مجموعه را فراهم آوردند، متشکرم.

سیامک جهانگیری
بهار ۱۴۰۱

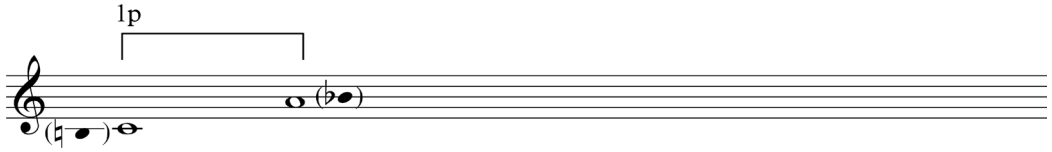
منصور نریمان

اسکندر ابراهیمی زنجانی، با نام هنری منصور نریمان در سال ۱۳۱۴ در مشهد متولد شد. او ابتدا توسط پدرش که تار، سه‌تار و نی می‌نواخت، با موسیقی ایرانی و ردیف آشنا شد. در حدود شش‌سالگی، نوازندگی سه‌تار را نزد پدر فراگرفت و اولین کنسرت تکنوازی‌اش را در ششم ابتدایی در اداره‌ی فرهنگ و هنر خراسان اجرا کرد. پس از آشنایی با ساز عود، علاقه‌اش به این ساز بیشتر شد و با گوش‌کردن و دنبال‌کردنِ مکاتبِ عودنوازی سایر کشورها و نوازندگانِ مختلف، به نوازندگیِ این ساز پرداخت. او بعدها سرپرستی موسیقی کودکان را برعهده گرفت و پس از مدتی همکاری با رادیو مشهد و تکنوازی‌های هفتگی در رادیو، به شیراز نقل مکان کرد و به مدت چهار سال فعالیت و همکاری خود را در زمینه‌ی موسیقی و اجرا با رادیو شیراز ادامه داد و سرپرست بخش موسیقیِ آن شد. پس از آن به تهران آمد و با تأیید مشیرهمایون شهردار و روح‌الله خالقی تکنواز برنامه‌ی «گلها» شد که حاصلِ آن اجرا در ده‌ها برنامه‌ی رادیویی، از جمله «تکنوازان»، بود.

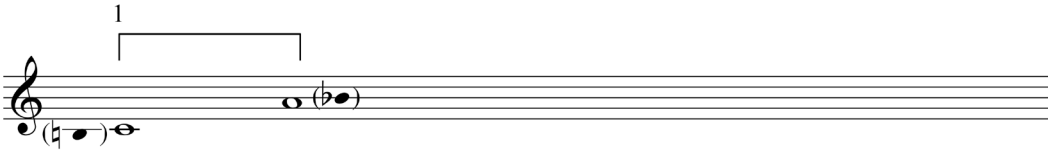
منصور نریمان برای مدتی نیز به تدریس تخصصی ساز عود در هنرستان موسیقی پرداخت و به‌جرأت می‌توان گفت چندین نسل از عودنوازان از آموزش‌های وی بهره برده‌اند. در خلال همین تدریس‌ها بود که او به کمبود یک متد در شیوه‌ی نوازندگی ساز عود، منطبق بر اصول موسیقی کلاسیک ایرانی، پی برد و تصمیم به نگاشتن کتابی برای تدریس این ساز گرفت و تمرین‌ها و قطعه‌هایی در آن قرار داد و همزمان به شاگردان خود تدریس کرد. این کتاب تحت عنوان *شیوه‌ی بربط‌نوازی* در سال ۱۳۷۲ منتشر شد. او علاوه بر نگارش کتابِ آموزشی عود، قطعه‌هایی برای این ساز ساخت و آنها را در قالب کتابی تحت عنوان ۴۲ *قطعه برای عود* منتشر کرد. از دیگر تألیفات مهم او می‌توان به کتاب *ردیف موسیقی ایرانی برای عود* اشاره کرد که از تألیفات مهم برای عود به‌شمار می‌آید. نریمان علاوه بر نوازندگی عود، دستی هم در نقاشی و سرودنِ شعر داشت؛ از جمله‌ی شعرهای او می‌توان شعر «عود من خداحافظ» را نام برد که عبدالوهاب شهیدی آن را در اثری به همین نام اجرا کرده است. نریمان در بیست‌وسوم تیرماه ۱۳۹۴ چشم از جهان فرو بست. یادش همواره گرامی باد.

گستره‌ی صوتی ساز نی و شیوه‌های مختلف نگارش آن با فرض کوک نی Do = Do*

۱. صدای بمِ نرم (1P): نغمه‌ی «سی بکار» با کمتر دمیدن از نت «دو»، و نغمه‌ی «سی بمل» با بیشتر دمیدن از نغمه‌ی «لا» ساخته می‌شود و در فواصل بالقوه‌ی ساز نیست.

۲. صدای بم (1): مانند صدای بمِ نرم است اما حجم صوتی بیشتری نسبت به صدای بمِ نرم دارد.

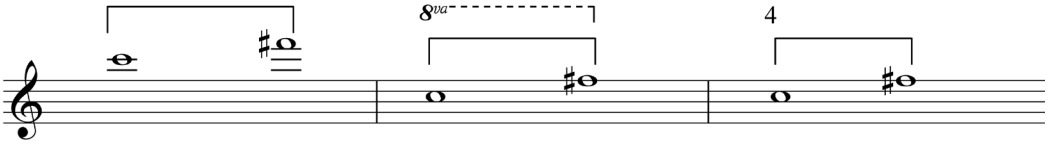
۳. صدای اوج (2): در فاصله‌ی یک اکتاو زیرتر از صدای بم و بمِ نرم است و برای سهولت در نگارش روی پنج خط حامل، با عدد ۲ نیز مشخص می‌شود.

۴. صدای غیث (3): در فاصله‌ی پنجم درست از صدای اوج قرار دارد و برای سهولت در نگارش روی پنج خط حامل، با عدد ۳ نیز مشخص می‌شود.

۵. صدای پس‌غیث (4): در فاصله‌ی یک‌چهارم درست از صدای غیث قرار دارد و فقط شامل یک فاصله‌ی چهارم افزوده است که برای سهولت در نگارش و حذف خطوط اضافی، با عدد ۴ نیز مشخص می‌شود.

*** این شیوه‌ی نگارش (استفاده از اعداد) توسط جناب آقای محمدعلی کیانی‌نژاد در کتاب *شیوه‌ی نی‌نوازی* ایشان پیشنهاد و ارائه شده است.**